

1. ΘΕΜΑ

Παθητική φωνή: αυτοπαθητική και αλληλοπαθητική σημασία

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Κοιτάχτηκε στον καθρέφτη

Ο Γιάννης κι η Μαρία αγαπιούνται πολύ

3. ΕΠΙΠΕΔΟ-ΒΑΘΜΟΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ

Μεμονωμένα από Α ΚΕΓ, 1 ΕΚΠΑ. Ως ιδιαίτερα γραμματικά φαινόμενα, Γ ΚΕΓ και 3 ΕΚΠΑ.

4. ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗ ΓΝΩΣΗ

Σχηματισμός των τύπων του ρήματος στη μεσοπαθητική φωνή

Ενεργητική και παθητική σύνταξη

5. ΠΙΘΑΝΑ ΛΑΘΗ

(α) Αδυναμία κατανόησης της αυτοπαθητικής ή της αλληλοπαθητικής σημασίας σε περιπτώσεις που δεν υπάρχουν εμφανείς ενδείξεις.

(β) Αποφυγή παραγωγής αντίστοιχων δομών χωρίς την παρουσία εμφανούς δείκτη αυτοπάθειας ή αλληλοπάθειας.

6. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

6.1. Η αυτοπάθεια εκτός από τη ρητή δήλωσή της σε περιπτώσεις όπως *Ο Γιάννης αγαπάει τον εαυτό του* (βλ. σχετικό δελτίο) μπορεί να εκφράζεται με ρήμα μεσοπαθητικής μορφολογίας, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις ρημάτων που δηλώνουν σωματική φροντίδα ή πάθηση του υποκειμένου, το οποίο μπορεί, όπως σε κάθε περίπτωση, να είναι ή να μην είναι ρητά εκπεφρασμένο – χωρίς πάντως να μπορεί να δηλωθεί ρητά το αντικείμενο ή το ποιητικό αίτιο:

Η Μαρία πλύθηκε και χτενίστηκε (= έπλυσε και χτένισε τον εαυτό της).

Το μωρό βράχηκε (= έβρεξε τον εαυτό του).

Κόπηκα (= έκοψα τον εαυτό μου).

Σε αυτές τις περιπτώσεις η ενέργεια του ρήματος «επιστρέφει» στο ίδιο το υποκείμενο, χωρίς όμως αυτό να δηλώνεται με κάποιο ρητό δείκτη – αρκεί η παρουσία της μεσοπαθητικής μορφολογίας και οι σχετικές πραγματολογικές γνώσεις.

Σε κάποιες περιπτώσεις είναι δυνατή η παρουσία του προθήματος *αυτο-* που ρητά δηλώνει την αυτοπάθεια: ενώ στην περίπτωση της απλής παθητικής το υποκείμενο δέχεται την ενέργεια του ρήματος, στις περιπτώσεις αυτές υποδεικνύεται και ως δράστης της ενέργειας:

Ο δήμαρχος αυτοπροβάλλεται (= προβάλλει τον εαυτό του).

Ο υποψήφιος αυτοπροτάθηκε (= πρότεινε τον εαυτό του).

6.2. Η αλληλοπάθεια μπορεί επίσης να εκφράζεται χωρίς καμία ρητή ένδειξη, πέρα από τη μεσοπαθητική μορφολογία και την παρουσία δύο ή περισσότερων υποκειμένων:

Τα παιδιά χτυπιούνται όλη μέρα (= χτυπούν το ένα το άλλο)

Αγκαλιαστήκανε και φιληθήκανε (= αγκάλιασαν και φίλησαν ο ένας τον άλλον).

Σε πολλές περιπτώσεις είναι δυνατή και η παρουσία του προθήματος *αλληλο-*, συνηθέστερα με έμφυχα υποκείμενα, χωρίς να αποκλείονται και τα άφυχα:

*Οι αντίπαλοι αλληλοκατηγορήθηκαν ως δημαγωγοί.
Τα επιχειρήματά σας αλληλοαναιρούνται.*

7. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Σε πρώιμα στάδια είναι δυνατή η εκμάθηση των μεμονωμένων περιπτώσεων αυτοπάθειας χωρίς ιδιαίτερο σχολιασμό. Όταν πια κατακτηθεί η διάκριση ενεργητικής και μεσοπαθητικής φωνής ο διδάσκων μπορεί να επανέλθει και να σχολιάσει την ερμηνεία γνωστών ήδη ρημάτων όπως τα της σωματικής φροντίδας.

Με ασκήσεις μετατροπής από ενεργητική σε μεσοπαθητική μορφολογία και αντίστροφα, μπορούν σε κάθε περίπτωση να ξεκαθαρίζουν τις σχέσεις των συμμετεχόντων στην περίπτωση που περιγράφει το ρήμα. Θα πρέπει πάντως να τονιστεί ότι σε καμία περίπτωση δεν είναι υποχρεωτική η ρητή έκφραση είτε της αυτοπάθειας είτε της αλληλοπάθειας. Απ' την άλλη μεριά, οι μαθητές μπορεί να αισθάνονται μεγαλύτερη σιγουριά ότι εκφράζουν αυτό που θέλουν μόνο όταν χρησιμοποιούν ρητά δείκτες όπως *τον εαυτό του, ο ένας τον άλλο, αυτο-* και *αλληλο-*. Θα πρέπει πάντως να είναι ξεκάθαρο ποιοι από αυτούς τους δείκτες συνοδεύουν ρήματα ενεργητικής και ποιοι μεσοπαθητικής μορφολογίας και πώς συνδέονται μεταξύ τους.

8. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΣΥΝΑΦΗ ΘΕΜΑΤΑ

ΑΤ40: Έκφραση αυτοπάθειας

ΑΤ39: Έκφραση αλληλοπάθειας

ΓΓ24: Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής φωνής

ΑΤ61: Αποθετικά ρήματα

9. ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΥΛΙΚΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Γλωσσικές Ασκήσεις: 368-371.